

Joe's Kunst

Gids voor jongeren

Secundair onderwijs

St-Niklaaskerk

IJzertoren

Montanus.5

Schooljongen en tekenfreak (1882-1901)

Joe English werd geboren in **Brugge** op 5 augustus 1882.

Probeer je in te beelden dat Brugge een vergeten provinciestad was. **Geen toerisme**, slechte huizen, weinig vervoer, geen openbare verlichting, veel armoe. Joe loopt **school** bij de Broeders van Liefde. Méér dan de lagere school hoeft niet, denken ze thuis.

Maar op school zien ze hem graag komen... Het laatste jaar doet hij **twee** maal over om de Broeders bij te springen. Hij schildert de **toneelschermen** voor het schoolfeest.

Dat Joe ontsnapt aan de noodzaak om bij te verdienen voor het gezin en mag studeren **-kunst** dan nog!- is te danken aan zijn oom Michiel Dinnewet. Aan de Brugse Academie wint hij een **prijs**: Stilleven schilderen.

Een schoon lief, maar weinig geld (1901-1907)

Met die prijs katapulteert hij zich naar de Academie voor Schone Kunsten in **Antwerpen**. Om zijn studies financieel mogelijk te maken, doet hij legerdienst in het Antwerpse: kost en **inwoon** zijn gegarandeerd.

Daarbij tekent hij **portretten** die hij verkoopt. Zijn zacht karakter maakt hem tot een graag geziene gast in het **café** waar Karel Goedemé een volkstheater runt.

Hij leert er **Elisa Goedemé** kennen. Die grote liefde moet op haar honger blijven, want (voorlopig) zijn er geen centen om te trouwen! **Tja**, zo ging dat toen... Schilderkunstig kent hij **succes**.

In de nationale kunstwedstrijd, de Prix de Rome, behaalt hij een **tweede** plaats (1904).

Inspiratie komt terwijl je werkt... (1907-1914)

De studie heeft **lang genoeg** geduurd, vindt vader English.

Joe verlaat de school en zijn **lief** en keert naar Brugge terug om te werken in het **familiebedrijf**. Ze maken borduurwerk voor kerken en **vlaggen** voor allerhande genootschappen.

...**Joe tekent en ontwerpt...**

Hij **zoekt** klanten onder de studentenverenigingen. Hij schildert ook publiciteit voor handelaars en cafébazen, en hij maakt **boekillustraties**. Toch vergeet hij de schilderkunst niet. Alweer heeft hij bijval en wint de **prestigieuze** Godecharleprijs (1907) met een **triptiek** (*De Mensheid op zoek*). Schoorvoetend komt het geluk op hem af.

Tenslotte kan hij **trouwen** en een huis laten bouwen door zijn vriend architect **Huib Hoste**.

Een vreemde combinatie: oorlog en kunst (1914-1918)

Bij het begin van de **oorlog** wordt Joe opgeroepen als **soldaat**. Het Belgisch leger wordt door de Duitse overmacht achteruit gedrongen. Het verschanst zich tenslotte achter de ondergelopen Ijzervlakte. Samen met duizenden soldaten verblijft Joe jarenlang in en rond Veurne. Hij werkt er hard. Eerst als **kasseilegger**, dan als secretaris van **dokter Fr. Daels**, en tenslotte als lid van de Section Artistique van het Belgisch leger. Tijdens enkele dagen afwezigheid van de dokter krijgt hij **blindedarmontsteking**.

Dat wordt hem **fataal**.

Joe sterft enkele maanden voor het eind van de oorlog.

Met dertien aan tafel!

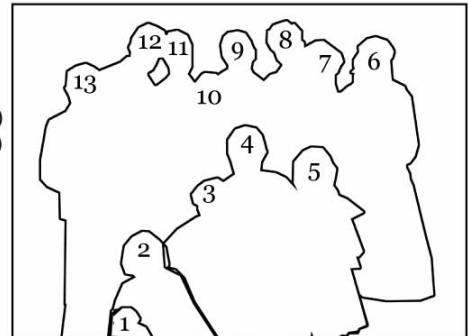
Een raadsel?

Wanneer trouwden Joe's ouders Henry English en Marie Dinnewet met elkaar? Door schade in het archief zijn ze in Brugge de documenten kwijt. Daardoor weten we het niet precies.
Geen nood! We kunnen het jaartal en zelfs de maand **afleiden** uit de geboorte van hun eerste kind... Als je maar weet dat in die tijd geen sprake was van **seks** vóór de trouwpartij! Schrijf hier de datum:.....
En Joe was de in de rij.

De familie English ca. 1904

1. De hond
2. Antoinette (Tony)
3. Patrick
4. Marie
5. Marguerite (Petite)
6. Madeleine (Lonne)
7. Henriette (Jette)
8. Michiel
9. Henry
10. Gabriëlle (Gaby)
11. Mary (Molly)
12. Joe
13. Willy

Joe had de gewoonte het **portret** van gezinsleden te maken. Oudere zussen vonden het een **vervelende** klus om te poseren, andere deden het graag. Voor Joe waren het goede oefeningen, en die **modellen** hoefde hij niet te betalen.

Herken je sommige gezinsleden op schilderijen in de tentoonstelling?

Wie zijn het en op **welke** schilderijen staan ze afgebeeld?

.....

.....

.....

.....

.....

Niet Joe, maar z'n broer William leefde lang en gelukkig

William trouwde en had vele kinderen en kleinkinderen. Hij week uit naar **Canada**. In een brief vertelde hij over Joe en hun thuis. Hier vind je een paar uittreksels waarin verklaard wordt hoe ze hun tijd doorbrachten in een wereld **zonder** gas, elektriciteit, auto's of vliegtuigen en waarin zelfs de **fiets** een grote zeldzaamheid was (Joe's vader was een van de eerste bezitters ervan in Brugge).

Joe was een leader of hoofdman van eigen stam en jongeren uit het gebuurte. Ons koertje, al was het een schorte groot, deed dienst als voetbalplein, vergaderplaats, toneelruimte. Hij kwam in het bezit van konijnen en kippen en alle soorten vogels en timmerde kooien. De vogels werden getemd, een vleugel half afgesneden en tijdens het najaar weer los gelaten. We gingen in de Damse vaart en elders vissen zonder vergunning met zelf gemaakt tuig en netten. Hij kon fluiten maken uit boomtakken. Onder zijn leiding liepen we tot aan Blankenberge naar zee, de trein was te duur en van auto's was geen sprake... Hij kende de binnendegen om de weg korter te maken en wist waar de velden met wortelen en rapen lagen om onze boterhammen smakelijker te maken...

Stel je voor: vakantie zonder modern comfort, zonder fiets of brommer, zonder **i-Pod**, zonder CD of TV, zonder computer... **Wat doe je?**

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Waar vinden we in onze streken het *kanalenlandschap*?

.....

Heerlijke romantiek...

Gudrun en Herwig zijn aan elkaar verslingerd. Toch is de wereld **geliefden** niet altijd welgezind!

Op het schilderij merk je dat ze elkaar vast houden, maar ze **turen** in een verschillende richting. Hun aandacht gaat naar andere dingen:

Gudrun: Herwig:

Joe English beeldt in deze kleine voorstelling een moeilijk moment tussen beide geliefden uit. Ze moeten kiezen: **bij elkaar** blijven of doen wat hun omgeving van hen **verwacht**.

En dat is: **Gudrun** moet **trouwen** met de man die haar vader -hij is legeraanvoerder- voor haar gekozen heeft; en van **Herwig**, Vikingkoning, wordt verwacht dat hij zijn strijders aanvoert en op zee **vertrekt**.

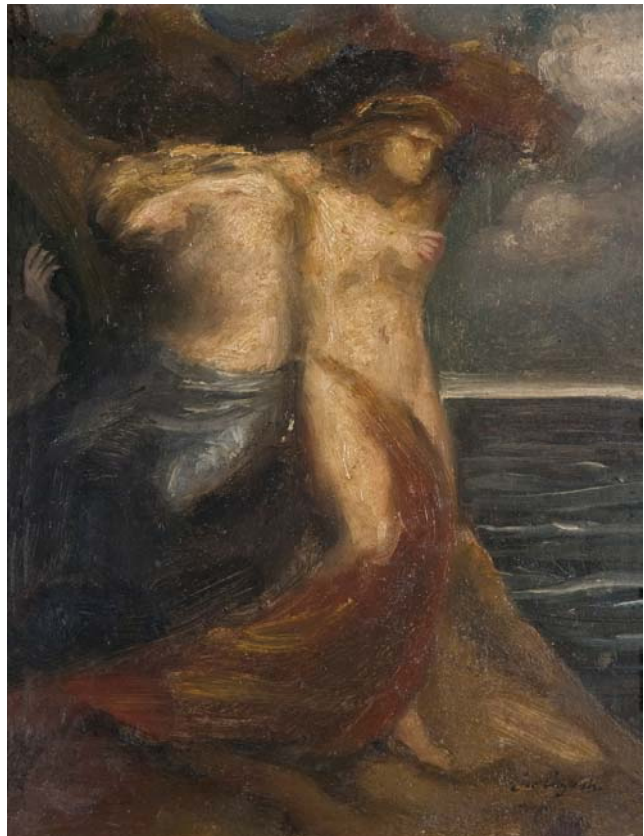
Wordt het een **happy-end?**... na veel bloed en tranen, ja!

Waarom is de keuze in het verhaal voor ons vandaag niet meer mogelijk?

.....
.....

Moeten wij dan niet meer kiezen tussen *plicht* en *verlangen*?

.....
.....

Een ambitieus meisje... duizend jaar geleden!

In de ballade van Heer Halewijn vertelt een middeleeuws dichter dit verhaal.

Heer Halewijn is een mooie ridder en ... een vrouwenverleider. De vrouwen die naar hem toegaan, komen echter niet meer terug, hij vermoordt ze.

De dochter van de koning wil dat heerschap een lesje leren. Haar vader, moeder en zuster smeken haar niet te gaan. Dan antwoordt haar broer, 't is me eender waar je gaat, maar gedrààg je! Ze maakt zich op en trekt haar mooiste kleren aan... *van goud stond haar keurslijf stijf*. Halewijn laat zich door haar schoonheid om de tuin leiden. Wanneer hij zijn opperkleed uittrekt grijpt ze zijn zwaard en hakt hem het hoofd af. Het gedicht besluit met Daer werd gehouden een banket, en het hoofd werd op de tafel gezet.

De tweede illustratie is een **ets**. Bij een ets krast men de tekening in een metalen plaat. Daar komt inkt op. Wanneer je nu een blad papier op de plaat legt en het geheel stevig in de pers zet, komt een afdruk op het papier. Dat is de etsafdruk. Zo kan de kunstenaar zijn werk in vele exemplaren afleveren.

Misschien moet je de **ballade** van *Heer Halewijn* maar eens opzoeken en lezen. Het is een van de **schatten** van onze literatuur.

Tekenen en schilderen = kijken en denken.

Zo'n schilderij noem je een **stilleven**: er gebeurt niets. Wat de schilder afbeeldt, verkeert in rust.

Hij schikt dingen samen, meestal op een tafel, en beeldt alles **natuurgetrouw** af. Zeker, hij schildert op een plat vlak, maar toch herken je de dingen en ze zijn *voor of achter elkaar* geplaatst.

Wat herken je?

vooraan

achteraan

.....
.....
.....

Creativiteit zit hier in een verborgen hoekje. Het gaat erom de dingen samen te brengen, de **ruimte** in het schilderij weer te geven, licht en schaduw laten spelen,... en hoe schep je **atmosfeer**?

Joe studeerde af met dit werk aan de Brugse Academie in..... Hoe **oud** was hij?.....

Wat doet dat plaasteren beeld daar?

.....

Onze voorouders hadden ook hun *Star Wars*! Misschien een beetje minder veraf en van ruimtetuigen was ook al geen sprake: de helden en booswichten vlogen op eigen vleugels. Engelen, heilige ridders, duivels en draken... De strijd was er niet minder hevig om. De plot draaide rond Goed tegen Kwaad. Merkwaardig genoeg is het dezelfde strijd die nog steeds voortwoedt bij filmhelden vandaag! In deze ets is het de engel Michaël die slaags raakt met z'n aartsvijand de duivel Belzebub. Over dat soort gevecht lezen we in de *Apocalyps van Johannes*.

Michaël **overwint** de kwade rivaal. Kijk goed, die duivelskop schijnt een portret!... Jawel, dat doet de kunstenaar opzettelijk. Zo geeft hij zijn mening dat de geportretteerde de vijand is, een gevaar voor de samenleving. Een onverbloemde vorm van **maatschappijkritiek**, als je 't me vraagt. English was een katholiek en had het voorzien op de « goddeloze » socialisten. Daarom laat hij de **engel** hun voorman Edouard Anseele overwinnen.

Een vreselijk gevecht. De wapens:.....

De duivel is verloren, dat is duidelijk want.....

Ken je de namen van enkele **goeden** in de Harry Potterverhalen

.....

En van **slechten**

.....

En bij wie hoort James Bond?

Kerstmis

Bekijk je dit schilderij, dan zou je zweren dat het lang geleden in Vlaanderen gebeurde. Waarom?

.....
.....

In werkelijkheid had de geboorte van Jezus plaats in Palestina rond het jaar 1.

Welke figuren herken je?

.....
.....
.....

In welk oud geloofsboek werd deze bekende geschiedenis voor het eerst opgeschreven?

.....

De gebeurtenis wordt elk jaar weer herdacht. De datum is

Zo wazig, een bijziende schilder? Of verziend?... Neen, helderziend!

Cennino Cennini beweerde zeshonderd jaar geleden wat kunstenaars nu nog graag herhalen:

Voor schilderen is zowel **verbeelding** als een **vaardige hand** nodig, om dingen te ontdekken die **niet zichtbaar** zijn.

Daarom bootsen kunstenaars niet steeds de werkelijkheid om ons heen na.

Die doet dikwijls slechts dienst als een verwijzing naar wat niet te zien is, maar *opgeroepen* wordt.

Dat noemt men **symboliek**.

Als je niet duidelijk spreekt, vraagt je gesprekspartner,**wat zeg je?**

Dat is precies wat de schilder doet: hij beeldt niet duidelijk af. En als de kijker vraagt ...**wat bedoel je?**, dan antwoordt hij niet. Je moet dus **zèlf** het antwoord zoeken. Hij zet je **verbeelding** aan het werk, opdat je de werkelijkheid boven en buiten het onmiddellijk herkenbare zou onderzoeken.

Wat denk je dan van deze afbeelding die English van zijn vrouw **Elisa** maakte?

.....

.....

.....

Oorlog aan het front

Oorlog is een vreselijke toestand. Zeg het zelf met je **eigen woorden**:

Elk moment kan je gekwetst of gedood worden door een rondvliegend stuk staal. Je hebt **honger** en niet te eten, je bent **ziek** en er is geen verzorging... Je wilt iemand naast je helpen en de middelen zijn niet voorhanden. Immer is er **angst** en groot **gevaar**.

Joe English zat er tot over zijn oren in, vier lange jaren.

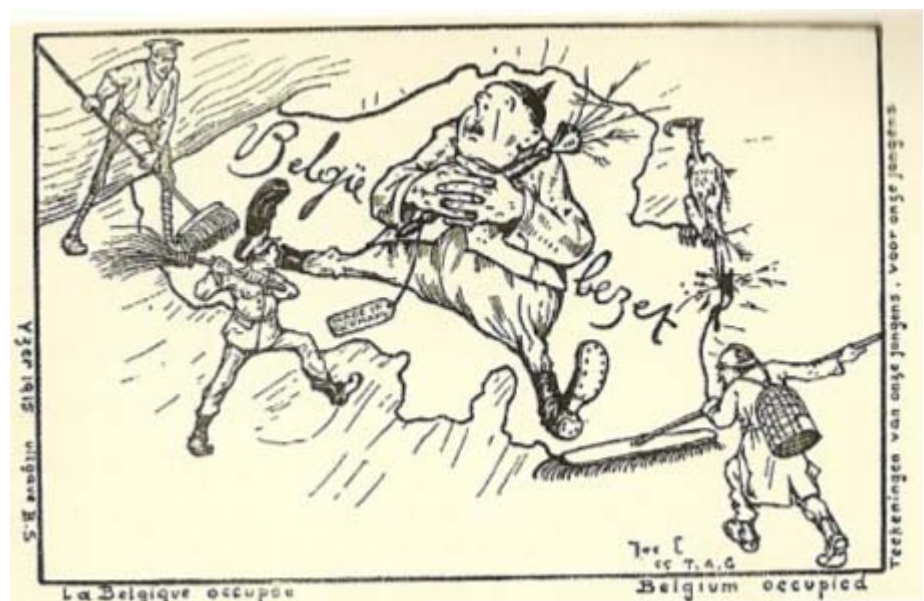
Bekijk zijn schilderijen: zie je veel gekwetsten, bloed, verminkten?.....

Wat toont hij vooral?.....

Kan je een **reden** verzinnen waarom zijn schilderijen geen gruwelijke taferelen vertonen, afgezien van het puin van huizen?

Zijn leven lang hield Joe van **grappen**. Soms maakte hij een korte humoristische strip. In tekeningen lachte hij om zichzelf en de mensen uit zijn omgeving. Zo'n prent noem je een

Lachen is erg belangrijk. **Humor** laat mensen toe hun ontgoochelingen en hun tegenslagen een plaats te geven in het leven.

Leven in loopgraven

De slimme strategie van de Belgen om bij de aftocht de IJzervlakte onder water te zetten, heeft het Duitse leger in 1914 tot staan gebracht. Daardoor ontstond een ongekende oorlogssituatie: twee legers bleven tegenover elkaar ter plaatse, *jaren aan een stuk*. Ingegraven, met de voeten in de modder, blijven ze elkaar bestoken zonder vooruit of achteruit te gaan. Tenslotte leggen bommen de hele streek in puin

Opdracht 1. De vijf zintuigen in een oorlogssituatie. Verzin een belevenis. Wat maak je mee tijdens een vijandelijke beschieting?

.....
.....
.....
.....
.....

Opdracht 2. Verstrooiing. Kilometers in de omtrek geen bakker of beenhouwer. Geen vergaderzaal, geen café, geen amusement, geen sportveld, geen bib, de jeugdclub kapot geschoten...Wat doe je om de verveling tegen te gaan?

.....
.....
.....

De soldaten maakten **krantjes**, **toneelgroepen**, een **orkest**. De overheid organiseerde **cursussen**. Zo leerden de soldaten een beroep voor na de oorlog: ooit kwam de bevrijding. Joe geeft **tekenles** per correspondentie. Tenslotte komt hij bij de kunstenaarsafdeling van het Belgisch leger. Hij tekende en schilderde zijn omgeving zoals hij ze waarnam.

Je leerde een ambacht: een job heette toen broodwinning.

Nadat Joe English afstudeerde aan de Antwerpse Academie (jaar?.....) probeerde hij aan de **kost** te komen.

Zo zou hij kunnen **trouwen** en een familie stichten. Dat lukte hem, maar hij deed er **járen** over.

Naast schilderen aanvaardde hij allerhande **klusjes** waaraan tekenen te pas kwam. Hij werkte voor verschillende mensen of bedrijven.

Wat kon hij doen, denk je, voor:

- uitgevers van boeken
.....
- huisschilders
.....
- studentenverenigingen
.....
- het borduuratelier van zijn vader
.....
- Sommigen vroegen hem geen foto maar een.....

Hij maakte ook gewoon schilderijen, stelde die tentoon en verkocht ze. Dat lukte aardig. Hij won de

Godecharleprij (triptiek *De Mensheid op zoek*) en dat bezorgde hem flink wat publiciteit.

Wie een schilderij van hem kocht, betaalde zoveel als een kleermaker in één maand verdiende, 90 of 100 frank, dat is nu ongeveer 2,2 à 2,5 euro.

Een brood van 1 kilo kostte 30 centiemen,
dat isEURO,
3 kg aardappelen kostte 2 fr.10 ct.,
dat isEURO,
vlees 3 fr per kilo,
dat isEURO
(1 euro = 40,3399 frank, of 1 frank = 0,0248 euro)

Weekdag, werkdag, verlof...

In veel ateliers werkten de mensen volgens het verloop van de **seizoenen**.

Want 's winters was er weinig licht.

Borduren, een erg minutieus werk, deed men aan het raam.

De zomerse **werkdagen** duurden dan ook langer.

Lange vakanties?

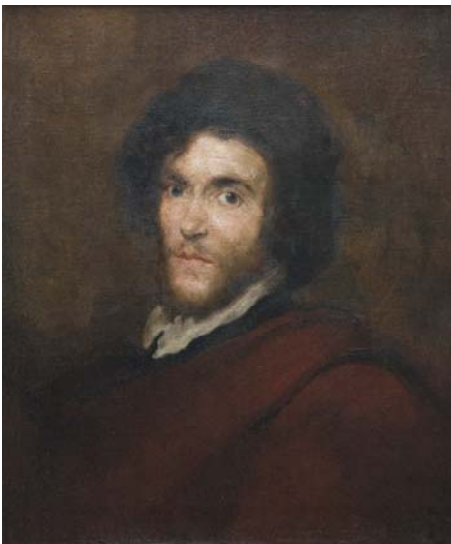
Vergeet het!

Vandaag duurt een normale werkdag uren.

En zo gaat het dagen per week.

Elk jaar heb je recht op verlof en dikwijls zijn premies voor extra inspanningen voorzien.

Vòòr WOI bestond dat allemaal niet. Er werd **zes** dagen per week gewerkt en een werkdag kon **tien** soms twaalf uren duren. Alleen de begoede klasse kon zich een **reis** of een **concertticket** veroorloven.

Joe was werkzaam en vooruitziend. Hij slaagde erin naar **Parijs** op studiereis te gaan.

Welk groot museum heeft hij er zeker bezocht?

En de trouwreis bracht het koppel naar **Amsterdam**.

Ook daar bezochten ze musea.

Joe bewonderde er het werk van de XVIIde eeuwse schilder beroemd om zijn portretten en licht-en schaduwcontrasten.

Nawoord

Deze **Gids voor Jongeren** is bedoeld voor de jeugdige bezoeker aan de tentoonstelling **Joe's Kunst** te Diksmuide (24 augustus – 6 oktober 2008). Zowel klassen van het secundair als kinderen met hun ouders kunnen er gebruik van maken. We vergasten hen op een bezoek dat in de eerste plaats op een aangename manier doorgebracht wordt. De herinnering aan de tentoonstelling is prettiger wanneer een actieve deelname mogelijk was. Zo'n bezoek geldt niet als een unieke gelegenheid om informatie op te slaan, maar als een deelname aan een niet aflatend bezig zijn met cultuur van goede kwaliteit.

Bij het maken van deze gids voor jongeren kon ik rekenen op de hulp van Lieve Compernelle, Adelheid Van Hecke, Herwig Callewaert, Inez Vanoverschelde, Sam Vanoverschelde zorgde voor de illustraties, de werkgroep *Joe's Kunst* begeleidde met zorg de materiële vormgeving.

Ik dank allen hartelijk voor de medewerking en de steun die dit project mogelijk maakten. Een speciaal woordje van dank aan mijn vrouw Thérèse T'Sjoen voor haar niet aflatende bemoediging bij het maken van de teksten voor de catalogus en van deze tentoonstellingsgids.

Paul C. De Baere
Brugge, juli 2008